

Motion till riksdagen 2023/24:988

av **Nooshi Dadgostar m.fl. (V)**

Kulturarvet

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning	2
4	Minnesinstitutioner	3
4.1	Museer.....	3
4.2	Ta tillbaka den fria entrén	3
4.3	Museiverksamhet över hela landet.....	4
4.4	Museilagen	5
4.5	Arbetslivsmuseum.....	5
5	Samlingarna	5
5.1	Samlingarnas bevarande.....	6
5.2	Samlingarnas utökande	6
5.3	Digitalisering av samlingarna.....	6
5.4	Säkerhetsarbete.....	7
6	Arkiv	7
6.1	Enskilda arkiv.....	8
6.2	Filmiskt kulturarv	9
7	Världsarvet och vårt ansvar.....	9
8	Kulturarvsorganisationerna.....	10
9	Skolan och kulturarvet	10
10	Nationella minoriteters och urfolks kulturarv	11

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återinföra fri entré-reformen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över möjligheten och kostnaderna för att utöka fri entré-reformen att även gälla läns museerna, stiftelsemuseerna och privata museer samt föreslå en modell för att införa indexerings som följer besöksutvecklingen i bidragsformerna och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över museilagens utfall och konsekvenser för att sedan presentera förslag på åtgärder och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur kulturarvssektorn ska kunna säkra den kompetens man behöver för att möta besökares önskan om digitala upplevelser och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska återkomma till riksdagen med lagförslag utifrån de utredningar som gjorts på arkivområdet de senaste åren och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta lämpliga åtgärder för att digitaliseringen av det filmiska kulturarvet påskyndas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en uppföljning av strategin för de svenska världsarven och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda vilka förutsättningar som redan finns och vilka åtgärder som behöver vidtas för att varje skola ska kunna ha en kulturpedagog knuten till sig och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör närmare undersöka behovet av en specifik utbildning för museipedagoger och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att säkerställa att både de språk och de berättelser som fanns före 1809 och som tillkommit senare får samma självklara utrymme när folkminnena ska nedtecknas och dokumenteras och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Kultur är en tolkning av oss, av vår tid, vårt förflutna och våra visioner. Kulturarv handlar inte bara om historia och dåtid, utan även om nutid och framtid. Kunskap om både samtidens skeenden och den bakomliggande historien bidrar till vår förståelse av vilka vi är i dag och hur vi kan forma vår framtid. För att våga tro på framtiden är insikten om att vårt samhälle alltid är under förändring avgörande. Det samhälleliga kulturarvsansvaret måste innefatta hela kulturarvet, såsom kvinnornas kulturarv, lokalsamhällets folkliga kultur, teatrarnas och filmhistoriens skatter, museiföremål, de

nationella minoriteternas och de invandrade gruppernas kulturarv och hela klass-samhällets historia ur olika perspektiv. Lärdomar från historien och tillgången till ett levande kulturarv – till hela den komplexa rikedom av olika erfarenheter som är vår historia – ger oss den nödvändiga kompassen för att vi ska kunna orientera oss såväl i vår samtid som i vår framtid.

Våra kulturarvsinstitutioner ska användas i sökandet efter vår historia och som arenor för att levandegöra och visa upp den. Den statliga kulturarvspolitiken bör både handla om att säkra det kulturarv som finns och tillgängliggöra det men också att samla in nytt från vår samtid så att historieberättandet kan fortsätta.

Kulturarvet är ett stort område och går inte att helt frikoppla från andra kulturpolitiska insatser utan hör ihop med det nät som är svenskt kulturliv. Kulturskolan lär ut folkmusik och folkdans, stöd finns till musiker, konstnärer och konsthantverkare som för vidare äldre traditioner, det ideella kulturlivet är av stor vikt för möjliggörandet av levandegörande av kulturarv osv. Det är därför inte möjligt att ställa satsningar på kulturarvet mot andra kultursatsningar. En samlad kulturpolitik är det som behövs baserad på förståelse för hur svenskt kulturliv fungerar.

4 Minnesinstitutioner

Arkiv, museer och bibliotek är exempel på folkbildande institutioner och bärare av vårt kulturarv, institutioner för vårt kollektiva minne, arenor för kulturella möten och uttrycksformer. I den här motionen redogör vi för vår politik vad gäller arkiv och museer medan biblioteksfrågor avhandlas i andra motioner.

4.1 Museer

Museer bör, med användande av modern teknik, göras till öppna dynamiska kultur- och forskningscentrum för såväl dagens som morgondagens brukare. De ska uppmuntra professionell forskning om vår historia men också ge stöd till grupper av ortsbor, föreningar och skolklasser som söker sin och sin bygds, sitt samhälles historia. Mycket har hänt de senaste decennierna vad gäller synen på museer och i dag bedrivs en aktiv museipedagogik på de flesta större institutioner. På så sätt får besökarna hjälp att sätta föremål och berättelser i en kontext.

4.2 Ta tillbaka den fria entrén

Fri entré till statliga museer är ett sätt att sänka trösklarna och öka människors tillgång till kultur och konst. Genomförandet av fri entré-reformen har varit av stor betydelse för att vårt gemensamma kulturarv blir tillgängligt för alla, oavsett storlek på plånboken.

Myndigheten för kulturanalys släppte 2023 en rapport om fri entrés påverkan på besöksmönstren. Där konstateras att det är tveksamt om reformen har lett till ett breddat deltagande även om man kan konstatera att reformen har lett till ett ökat deltagande. Förklaringarna till det kan vara många. Delvis handlar det om att det behövs fler insatser än fri entré för att museerna ska kunna bryta sitt besöksmönster. Däremot är det inte oviktigt att reformen har lett till ett ökat besöksantal. Vänsterpartiet menar att fri

entré är ett viktigt sätt att tillgängliggöra kulturarvet och samlingarna men finansieringsmodellen behöver finslipas så att inte ökat antal besökare urholkar budgeten för andra viktiga uppgifter. På längre sikt vill vi också att fler museer ska omfattas. I tidigare budgetmotioner har vi t.ex. föreslagit att utöka reformen till att även innefatta Tekniska museet. På regional nivå har många av läns museerna tagit bort sina avgifter och det är mycket viktigt då de har stor potential att nå människor i hela landet.

För oss i Vänsterpartiet har syftet med fri entré till de statliga museerna varit att möjliggöra för alla att ta del av vårt gemensamma kulturarv. Vi vill att museerna ska ses som en del av en kulturell allmännytta som alla invånare har rätt till, en gemensam skatt. Precis som det är möjligt för alla att besöka ett bibliotek gratis och ta del av kunskapen där vill vi att den kunskapsbank som museerna utgör ska vara tillgänglig för alla. Det utvärderingen från Myka visar är att det inte har varit tillräckligt, utan andra insatser behövs också för att nya grupper ska hitta till museerna. Vi vill därför se att den här relativt billiga reformen tas tillbaka och att museerna fortsatt har goda resurser att jobba för att nå ut bredare och kunna välkomna andra besökare.

Regeringen bör återinföra fri entré-reformen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet avsätter medel i vår budgetmotion (2023/24:2385) för att fri entré-reformen ska återinföras. Vi menar vidare att regeringen ska tillsätta en utredning för att vidareutveckla och bygga ut fri entré-reformen.

Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över möjligheten och kostnaderna för att utöka fri entré-reformen att även gälla läns museerna, stiftelsemuseerna och privata museer, samt föreslå en modell för att införa indexering som följer besöksutvecklingen i bidragsformerna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.3 Museiverksamhet över hela landet

Riksantikvarieämbetet gjorde under 2020 en genomlysning av de regionala museernas villkor. Man pekade då på att bland de 24 regionmuseerna fanns en betydande regional variation gällande förutsättningar och verksamhet. De regionala museerna finansieras i dag framför allt genom kultursamverkansmodellen, detta för att flytta tillbaka beslutanderätt och möjligheten till påverkan till regionerna. Läns museernas verksamhet har generellt låga trösklar och genom sin geografiska utbredning möjligheter att nå fler och brett. Man har i dag ett bra samarbete som möjliggör att utbyta erfarenheter, men däremot finns ett behov av ökad samordning och samhandling för att stärka museernas verksamhet.

Ett av de stora problemen som läns museerna i dag vittnar om är avståndet mellan förväntningarna som finns på deras verksamhet i jämförelse med de faktiska resurserna man har. Även om man i dag lyckas driva bra verksamhet är deras uppdrag brett och behovet av att nå ut till fler stort. Vänsterpartiet tycker att det är viktigt med tillräckliga anslag till kultursamverkansmodellen.

Utöver läns museerna spelar länsstyrelserna en viktig roll i bevarandet av kulturarvet. Med sin kompetens inom kulturarv och ansvar inom kulturmiljöområdet är de en viktig samarbetspartner för kommuner, företag och privatpersoner som vill göra förändringar på fastigheter eller exploatera för byggnation. För oss i Vänsterpartiet är det av största vikt att kulturarvet kan bevaras i hela landet och att kulturmiljöer är tillgängliga för fler.

4.4 Museilagen

2017 infördes en ny museilag. Den slog på ett tydligare och mer långsiktigt sätt fast museernas fria ställning, roll och funktion genom att bilda ett generellt ramverk för det allmänna museiväsendet. 2019 gjorde Riksantikvarieämbetet en första genomlysning av hur arbetet med den nya museilagen gått. Man slog då fast att museilagen skapat en grundstruktur för en fortsatt samlad innehållslig diskussion för museerna och museiområdet och att den fått en effekt på samlingsförvaltningen. Man slog också fast att den då ännu inte fått effekt i alla verksamheter som lagen reglerar eller att det ännu inte genomförts konkreta insatser angående ansvarsfördelningen.

Det har nu gått ytterligare tid och det är därför dags att se över vad lagen har fått för effekter och om det behövs nya insatser eller förändringar för att förbättra förutsättningarna för det allmänna museiväsendet.

Regeringen bör se över museilagens utfall och konsekvenser för att sedan presentera förslag på åtgärder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.5 Arbetslivsmuseum

Arbetslivsmuseerna berättar om, gestaltar och levandegör på olika sätt hur arbetet, arbetslivet och till viss del även livet vid sidan om arbetet har sett ut genom historien. I dag finns det ca 1 500 arbetslivsmuseer i Sverige. Museerna drivs till största del av ideellt arbetande personal och deras samlingar är mycket omfattande. Vänsterpartiet är mycket mån om att de viktiga arbetslivsmuseerna och deras verksamhet ska finnas kvar och utvecklas. Riksantikvarieämbetet genomförde en studie om arbetslivsmuseernas villkor 2020 och den visade bl.a. att andelen arbetslivsmuseer som samarbetar med ett regionalt eller kommunalt museum har minskat sedan den förra kartläggningen 2001. Den största gruppen engagerade är män i åldern 60–70 år och många vittnade om en oro att kunskapen inte kommer leva vidare när dagens eldsjälar inte längre är med. Kartläggningen visade att de flesta som är medlemmar har gått med av ett lokalhistoriskt intresse men många anger också hur viktigt det sociala sammanhanget är. Rapportens slutsats är att arbetslivsmuseerna fyller många olika funktioner och att deras bidrag till den sociala hållbarheten på orten kan vara betydande. Det är viktigt att rapportens slutsatser tas tillvara och att insatser görs för att stärka arbetslivsmuseernas position.

5 Samlingarna

I arkiv och på museum förvaltas och bevaras en betydande del av vårt kulturarv. Flera av de statliga museerna har samlingar som är bland Europas största och de har stort värde även för den internationella forskningen. Att samlingarna tas om hand är avgörande för bevarandet av vårt gemensamma kulturarv. Att förvalta en samling innebär mycket arbete och flera olika verksamheter. Det handlar delvis om att ta hand om de redan existerande samlingarna för att de ska bevaras över tid och också för att de ska vara sökbara och kunna användas aktivt. Det innebär ett arbete med att samla in i vår samtid för att det som händer nu ska kunna bevaras över tid. Arbetet med samlingarna kräver därför mycket specialkompetens och resurser. Det har under senare år kommit många larm från museisektorn om att resurserna är för små för att man ska

kunna uppfylla sitt uppdrag, samlingarna riskerar att förfalla, möjligheten att samla in nytt är begränsad och arbetet med digitalisering går för långsamt.

5.1 Samlingarnas bevarande

Många av museerna har en tuff ekonomisk situation. Sveriges museer rapporterar att 2023 har mer än hälften av museerna ett sämre ekonomiskt läge än innan, detta samtidigt som det över lång tid har larmats om hur eftersatt arbetet med samlingarna är. De samlingar som finns ute i landet är av olika karaktär och behoven av konservering ser olika ut. Att ett föremål har konserverats en gång innebär inte att det kan bevaras för all framtid utan det är ett kontinuerligt arbete över tid som behöver upprepas för att föremål inte ska gå förlorade. Olika föremål kräver olika former av specialkompetenser, det kan krävas allt från kunskaper om mycket specifika material, historiska skeenden eller regionala förutsättningar. Det är tydligt att för att arbetet med konservering ska kunna upprätthållas krävs resurser och tillvaratagande av kompetens över tid.

Förvaltningen av samlingar utgör en kärnverksamhet för museerna och är central för att bevara kulturarvet och utveckla forskningen. Många museer har flaggat för stora problem med arbetet med att bevara samlingarna. Det finns t.ex. inte resurser att utöva den aktiva konserveringen i den utsträckning som krävs. På vissa håll saknas rätt typ av magasin. Det behövs därför mer medel för att museerna ska få en chans att komma ikapp i arbetet med att säkra samlingarna. Vänsterpartiet har i vår budgetmotion (2023/24:2385) föreslagit en höjning av museernas anslag för att bevara och säkra samlingarna på 25 miljoner kronor. Detta är en början för att ta itu med det stora arbete som behöver göras men fler insatser behövs.

5.2 Samlingarnas utökande

Myndigheten Statens historiska museer har i uppgift att omhänderta alla arkeologiska föremål som Riksantikvarieämbetet tilldelar dem. I tider av många infrastrukturprojekt och ökat bostadsbyggande ökar antalet föremål som ska tas om hand och i dag säger många av länmuseerna nej till att ta emot föremål från deras region då de saknar rätt förutsättningar för det. Statens historiska museer kan inte neka och inte heller styra inflödet. Det finns ingen uppräknig av anslaget som följer utvecklingen och det har lett till att myndigheten saknar resurser att ta hand om alla arkeologiska fynd. Föremål som blir liggande utan att registreras kan inte sökas av forskare, tillgängliggöras på museer och riskerar att bli förstörda när ingen hinner ta hand om dem. Vänsterpartiet föreslår därför i vår budgetmotion (2023/24:2385) en höjning av anslaget med 3,7 miljoner kronor.

5.3 Digitalisering av samlingarna

Digitalisering av samlingarna är en satsning som både betyder mycket för arkiv- och museisektorn och för tillgängliggörandet av landets samlingar för alla invånare. Vi vet att det är bråttom att t.ex. digitalisera ljud och bild från äldre tekniska format medan det fortfarande finns teknisk utrustning och kompetens att få tag på. Ett digitaliserat kulturarv skulle möjliggöra för fler att ta del av det, det blir tillgängligt för forskning och det

får en längre livslängd. Ett nytt sysselsättningsprojekt liknande den lyckade satsningen Access, ett projekt som pågick under åren 2006–2009 och gav över 1 000 personer jobb inom kulturområdet, hade gett kulturarvssektorn ett välkomnat och behövligt tillskott. Att kombinera behovet av arbetsmarknadsåtgärd med behovet av digitalisering i sektorn skulle innebära ett digitalt lyft. Vänsterpartiet föreslår därför i vår budgetmotion (2023/24:2385) möjlighet för enskilda arkiv att söka pengar för att göra insatser för att digitalisera sina samlingar. Vi har föreslagit en tillfällig satsning på 20 miljoner kronor per år under kommande tre år.

I rapporter från Riksantikvarieämbetet och läns museerna lyfts också att många museer saknat kompetens för att skapa upplevelser för digitala besökare och ser behov både av att nyanställa och fortbilda befintlig personal.

Regeringen bör återkomma med förslag på hur kulturarvssektorn ska kunna säkra den kompetens man behöver för att möta besökares önskan om digitala upplevelser. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.4 Säkerhetsarbete

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap menade i sin rapport om nästa försvarsperiod att kulturarvets skydd måste uppgraderas och föreslår där ett stort tillförande av resurser under 2024. Man trycker på att flera instanser redan har säkerhetsansvar för kulturarvet men att det inte fullföljts. Vänsterpartiet menar att det handlar om en resursbrist hos institutionerna och välkomnar satsningar på kulturarvets säkerhetsarbete såsom införandet av kultursskyddsråd. Samarbeten som detta blir dock tandlösa om inte mer resurser också satsas på området. Vänsterpartiet föreslår en generell upprustning av kulturarvet men vill också se att medel avsätts speciellt till museernas arbete med samlingarna. Vi tycker dock det är viktigt att inte allt fokus läggs på beredskap för en krigssituation utan framför allt mer närliggande säkerhetsfrågor som konsekvenser av klimatkrisen. I år har hitintills tre enskilda arkiv översvämmats i Sverige och risken är stor att det blir fler framöver. För att skydda de enskilda arkiven behövs utöver den ekonomiska resursförstärkning vi beskrivit även stöd och råd från expertis till de arkivansvariga företag och föreningar som ska ställa om.

6 Arkiv

De senaste årens ökade intresse för släktforskning har inneburit att många nya användare har lärt sig att uppskatta de kyrkböcker och andra äldre arkiv där man både i fysisk och digital form kan hitta information om sin släkt. Tv-program som Det sitter i väggarna har också visat tittarna den rika information som finns i landets arkiv om platser och fastigheter. Men inom kulturpolitiken har arkivfrågorna fört en undanskymd tillvaro i väntan på initiativ från regeringen. I december 2019 släpptes arkivutredningen Härifrån till evigheten (SOU 2019:58). Där konstaterades att arkivsektorn under lång tid pekat på behovet av teknisk utveckling. Man föreslog att en ny arkivlag skulle ersätta den gamla och att finansieringsmodellen för överlämnande av arkiv delvis skulle förändras. I maj 2022 kom Riksarkivets rapport angående de behov de identifierat bl.a. efter arkivutredningen. Riksarkivet redovisar ett antal områden där utökade befogenheter för myndigheten är behövligt. Från Vänsterpartiets sida tycker vi att flera av

förslagen är intressanta, bl.a. att portalparagrafen i arkivlagen behöver omformuleras så att hela bredden av arkiv kan omfattas av lagstiftningen. Det är viktigt att arkiv ses lika mycket som en förutsättning för demokrati med säkrad tillgång till allmänna handlingar som en betydande del av vårt kulturarv.

Det har nu gått tre år sedan arkivutredningen och det behövs en kraftsamling både lagstiftningsmässigt och ekonomiskt kring området. Vänsterpartiet menar att flera av förslagen som utredningen innehåller behöver behandlas men vill i dagsläget inte lyfta ut så många enskildheter utan hoppas att regeringen kan komma med ett sammanhållet och genomgripande förslag till riksdagen så snart som möjligt.

Regeringen ska skyndsamt återkomma till riksdagen med lagförslag utifrån de utredningar som gjorts på arkivområdet de senaste åren. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vi föreslår även en omläggning av Riksarkivets finansieringsmodell. I stället för att Riksarkivet ska fakturera myndigheter i efterhand för den arkivering de väljer att göra hos Riksarkivet borde medel avsättas direkt i statsbudgeten för ändamålet. I dagsläget behöver Riksarkivet använda sitt vanliga myndighetsanslag för att göra utbyggnader och nybyggnader och först flera år senare när andra myndigheter vill överlämna sina handlingar får man tillbaka pengarna. Dagens modell har inneburit stora ekonomiska utmaningar när nya byggnader projekterats och tyvärr har det lett till personalneddragningar de senaste åren. Vi föreslår 30 miljoner kronor till ändamålet i vår budgetmotion (2023/24:2385).

6.1 Enskilda arkiv

I arkivlagen regleras de offentliga arkiven och offentlighetsprincipen är vägledande. Fokus ligger på myndigheternas handlingar, diarieföring och gallringsprinciper. Men det finns ett stort antal arkiv av helt annan karaktär. Där folkrörelsernas minnen samlas och företagens vägval och beslut kan utläsas. Det kan också vara information från trossamfund, privatpersoner, släkter, gårdar och andra organisationer. Utan dessa och den kunskap de ger oss kan inte Sveriges historia förstås fullt ut. En del av dessa arkiv finns samlade i de regionala enskilda arkiven som numera får stöd genom kultur-samverkansmodellen. Det har varit mycket uppskattat från sektorn att finnas med bland de utpekade kulturområden som staten ger stöttning genom regionerna. Sedan 2018 kraftsamlar många av de enskilda arkiven i en gemensam organisation, Svenska arkivförbundet. Det är Folkrörelsernas Arkivförbund och Näringslivsarkivens förening som gått samman och fler har sedan anslutit sig.

Nationell arkivdatabas (NAD) publicerar information om arkiv och samlingar hos Riksarkivet, kommun- och regionarkiv, folkrörelse- och föreningsarkiv, näringslivsarkiv, museer, bibliotek m.fl. Sammanlagt finns det information om runt 250 000 arkiv i olika storlekar. Den är en mycket viktig ingång för forskare och allmänhet att hitta källmaterial och omvänt en mycket viktig kanal för arkivinstitutionerna att sprida information om arkiven. I våras varnade en rad chefer för kulturarvsinstitutioner i en debattartikel att plattformen snarast behöver tas om hand. Databasen har tyvärr inte skötts om de senaste åren trots att NAD pekas ut som viktig infrastruktur för forskning i utredningen Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur (SOU 2021:65). De påpekar också att det i rapporten Vetenskapsrådets samordningsuppdrag om öppen tillgång till forskningsdata (2022) konstateras att forskningsdata ska tillgängliggöras enligt de s.k. FAIR-

principerna, de ska alltså vara hittbara, tillgängliga, sambearbetningsbara och åter-användningsbara. Rätt skött kan NAD vara en plattform som fungerar enligt de principerna. Riksarkivet som tagit på sig ansvaret har inget uppdrag från regeringen att driva NAD och därmed inga särskilda resurser avsedda för arbetet.

Vänsterpartiet föreslår därför att regeringen ger Riksarkivet i uppdrag att utveckla och ansvara för Nationell arkivdatabas. I vår budgetmotion (2023/24:2385) avsätter vi 10 miljoner kronor till ändamålet.

6.2 Filmiskt kulturarv

Det filmiska kulturarvet är av mycket stor vikt. I dag görs och visas film nästan uteslutande digitalt. Den analoga filmtekniken är helt på väg ut. Svenska Filminstitutets arkiv har över 32 000 filmer i samlingarna. Om kommande generationer ska kunna ta del av vårt filmiska kulturarv, från sent 1800-tal till 2000-tal, måste hela arkivet digitaliseras. Vänsterpartiet anser att det svenska filmiska kulturarvet är lika viktigt som andra kulturarv och får inte förfalla. Det filmiska kulturarvet får inte heller vara otillgängligt för allmänheten. Med en digitalisering kan filmerna visas på alla digitala biografer och på webben, via dvd och tv m.m. Det handlar kort sagt om en historisk möjlighet att göra kulturarvet tillgängligt i stor skala, samtidigt som det finns en överhängande risk att större delen av filmarvet går förlorat om inte denna chans tillvaratas inom kort.

Hur många filmer som finns i enskilda och offentliga arkiv i resten av landet går inte att säga i dag, men i den takt som digitaliseringen av film sker i dag kommer det att dröja åtskilliga decennier innan det är klart. Dessutom är den samlade bedömningen att den utrustning som krävs för storskaliga digitaliseringsprojekt inte kommer att finnas tillgänglig i mer än en ytterst begränsad tidsperiod framöver p.g.a. brist på reservdelar och möjlighet till service. Även tillgång till kompetens kan inom en relativt snar framtid bli en bristvara och ett problem. För de mindre arkiven är det redan i dag mycket svårt att ha råd med rätt sorts förvaring och rätt kompetens för att bevara och digitalisera filmmaterial. En väg att gå är att ge Svenska Filminstitutet i uppdrag att samla in och digitalisera även andra arkivinstitutioners filmmaterial. Vänsterpartiet har under många år lyft denna fråga och hur brådskande det är att sätta in kraftfulla åtgärder.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder för att digitaliseringen av det filmiska kulturarvet påskyndas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet föreslår i vår budgetmotion (2023/24:2385) även att Svenska Filminstitutet får sitt grundanslag uppräknat för att förhindra nedskärningar i deras nuvarande verksamhet.

7 Världsarvet och vårt ansvar

Det finns i dag 15 svenska kultur- och naturobjekt som är med på Unescos världsarvslista. Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket har ett generellt uppdrag från regeringen att hantera frågan om världsarv i Sverige och för förvaltningen ansvarar både offentliga och privata aktörer. På regional nivå har länsstyrelserna i uppgift att ha uppsikt över världsarven. 2019 togs Sveriges första världsarvsstrategi fram av Riksantikvarieämbetet. Strategiperioden fortlöper från 2020 fram till 2030. I fokus står

världsarvssamordnarnas förutsättningar att samordna regionala och lokala aktörers bidrag i världsarvsarbetet så att det kan vara kvalitativt och utvecklingsinriktat. Strategin behandlar bl.a. förhållningssätten till Agenda 2030 och världsarvens bidrag till samhällsutvecklingen. Tyvärr lyftes inte strategin till riksdagens bord och arbetet med den har riskerat att falla efter p.g.a. coronapandemin. Vänsterpartiet vill se att det presenteras en tydlig uppföljning av strategin när tillräckligt lång tid har gått för att möjliggöra en sådan. Världsarvspolitikerna måste vara aktiva.

Regeringen bör återkomma med en uppföljning av strategin för de svenska världsarven. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Kulturarvsorganisationerna

Insatser från ideella organisationer och civilsamhället är avgörande för förvaltningen av kulturarv runtom i landet. Genom små föreningar, oftast med lika små resurser, förvaltar och tillgängliggör man platser, byggnader, verk och driver museer. Ofta pusslas ekonomin i föreningarna ihop med hjälp av biljettintäkter och mindre bidrag. Det är svårt att få ihop tillräckligt för att göra större investeringar eller möta större problem. Vänsterpartiet menar att det är viktigt att de här insatserna uppmärksammas och att offentliga instanser och myndigheter kan stötta upp med professionella råd och bidrag för större insatser. Vi vill se ett utökat stöd till det ideella kulturlivet och gör en större satsning på kulturmiljövården i vår budget. Bland annat får länsstyrelserna utökade resurser.

Svenska kyrkan har sedan separationen från staten haft en särställning när det gäller anslag för bevarandet av kulturarvet. Den kyrkoantikvariska ersättningen ska bidra till att Svenska kyrkan kan underhålla kyrkobyggnader i hela landet. Det är av största vikt att det här arbetet får rätt resurser. Nästa kontrollstation är 2024 och vi inväntar därför nästa års bedömning av vilken nivå som krävs framöver. Vi följer också frågan om tillgången till personer med rätt hantverkskompetens i Sverige som kan utföra det arbete som församlingarna efterfrågar.

Sveriges hembygdsföreningar arbetar med att skapa broar mellan dåtid, nutid och framtid. Man bidrar till att hålla hela Sveriges kulturarv levande och tillgängliggöra kulturarvet över landet. I dag är ca 400 000 personer engagerade i hembygdsföreningarna och verksamheten består av allt från insamling, dokumentation, och utställningar till event och underhåll av byggnader. Uppskattningsvis förvaltar man 25 000 hyllmeter arkiv. En stark hembygdsrörelse möjliggör bevarande av historia som annars riskerar att mistas. Det ger också människor tillgång till kulturarv även utanför de stora städerna och hembygdsföreningarna spelar en avgörande roll för landsbygdens kulturarv. Vänsterpartiet menar att hembygdsrörelsen måste stöttas och ges möjlighet att fortsätta och utöka sin verksamhet för att locka nya generationer.

9 Skolan och kulturarvet

Skolan och kulturinstitutionernas samarbete är viktigt för att öppna dörrar till kulturen för barn och unga. De statliga museernas styrdokument betonar att de särskilt ska integrera ett barnperspektiv och bedriva pedagogisk verksamhet. Många kulturarvs-

institutioner erbjuder programverksamhet riktad mot skolan och samarbetar med skolväsendet eller organisationer inom skolans område. På samma sätt betonar styrdokument för olika skolformer inom skolväsendet vikten av att elever får möta kulturarvet i undervisningen.

Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger, enligt läroplanen Lgr11, en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. I grundskolans läroplan framgår även att skolan har en viktig uppgift i att ge överblick och sammanhang. Därför ska all undervisning anlägga vissa övergripande perspektiv. Ett sådant perspektiv är ett historiskt perspektiv som, enligt läroplanen, kan bidra till att eleverna utvecklar ett dynamiskt tänkande, en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden.

Trots att det finns både ett utbud och styrning för att elever ska ta del av verksamheten vid museer, världsarv och arkiv sker det inte på ett systematiskt sätt i hela landet. I samband med kulturutskottets hantering av propositionen Kulturarvspolitik (prop. 2016/17:116) riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att det även bör utredas hur samarbetet mellan museernas verksamhet och undervisningen i skolan kan stärkas. Riksantikvarieämbetet fick sedan det uppdraget och det redovisades 2020. I deras rapport konstaterades att museer, arkiv och världsarv har blivit mycket bättre på att tillhandahålla program och material anpassat efter kursplanerna men att få riktar sig till förskola och särskola. Många lärare är positiva till att ta del av kulturarvsinstitutionernas utställningar och material men ekonomi, tidsbrist och geografiska avstånd utgör hinder enligt kartläggningen. Pandemin har skyndat på digitaliseringen och det innebär ökad tillgänglighet för förskolor och skolor. Riksantikvarieämbetet konstaterar att det som nu saknas i styrkedjan är någon som följer upp barnens rätt till kultur i skolan. Vi menar därför att det behövs en ny yrkesroll i skolvärlden, kulturpedagogen, som kan vara länken mellan kulturen och skolan.

Regeringen bör utreda vilka förutsättningar som redan finns och vilka åtgärder som behöver vidtas för att varje skola ska kunna ha en kulturpedagog knuten till sig. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I dag har få av de anställda museipedagogerna en pedagogisk utbildning och det finns i dag ingen specifik utbildning för yrket, utan bara enstaka kurser inom området. Riksantikvarieämbetet konstaterar att det skulle kunna höja kvaliteten ytterligare på det museipedagogiska arbetet om det fanns en särskild utbildning för den rollen.

Regeringen bör närmare undersöka behovet av en specifik utbildning för museipedagoger. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Nationella minoriteters och urfolks kulturarv

Sverige är inte ett land som enbart är ”svenskt” och har aldrig varit det. Gränser har flyttats och invandring såväl som utvandring har alltid pågått och ovärderliga bidrag till vår kultur och vårt lands utveckling har lämnats. Den s.k. svenskheten är något relativt modernt. I början av 1800-talet, i samband med 1809 års krig och att landet fick en ny regeringsform, skedde en djupgående förändring och en helt ny identitet skapades. Det nya Sverige som skapades var inte bara något geografiskt och konstitutionellt nytt utan det var också på ett avgörande sätt fråga om en mental förändring. Poesin, språket och

historieskrivningen fick till stor del definiera den nya svenskheten. Nationalistiska strävanden efter att bygga enspråkiga stater i en mångkulturell värld har dock inneburit förtryck av minoriteter. Så även i Sverige där både själva språken (som romani, finska, meänkieli och samiska) och de människor som talade dessa språk fick utstå ett stort förtryck i skapandet av det nya Sverige. Detta ledde till att många berättelser och röster tystades då men även är tysta i dag. För Vänsterpartiet är det grundläggande att olika röster får komma till tals och att olika erfarenheter synliggörs i den offentligt stödda kulturen.

Regeringen bör vidta åtgärder för att säkerställa att både de språk och de berättelser som fanns före 1809 och som tillkommit senare får samma självklara utrymme när folkminnena ska nedtecknas och dokumenteras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Krav på återförande (repatriering) av föremål och kvarlevor har rests bland världens urfolk sedan 1970-talet. Repatriering handlar om rätten till det förflutna och sina förfäder. Det handlar också om försoning mellan urfolk och statsmakterna. Sametinget beslutade 2007 att kräva en fullständig identifiering av allt samiskt skelettmaterial i samtliga statliga samlingar, en kartläggning av hur museer och institutioner tillskansat sig materialet samt en repatriering av de samiska kvarlevorna. Ett etiskt råd ska enligt Sametingets förslag vara ett rådgivande organ för etiska frågor vad gäller hantering och förvaring av samiska kvarlevor. Vänsterpartiet satsar i vår budgetmotion (2023/24:2385) på möjligheter för de olika ansvariga samiska institutionerna att ta emot föremål och kvarlevor vid repatriering. Resurserna kan t.ex. användas till att skapa magasin, konservering, gravsättning eller andra kostnader som återinförandet kan innebära. Vänsterpartiet anslår 5 miljoner kronor per år till syftet.

Antiziganismen har funnits i Europa och Sverige lika länge som romerna själva. I Sverige har romer levt sedan början av 1500-talet. Romerna har genom historien blivit systematiskt förföljda, diskriminerade och trakasserade. De har utsatts för tvångssteriliseringar, omhändertaganden av barn och påtvingad assimilation. Enligt forskaruppgifter dödades ungefär hälften av Europas romska befolkning av nazisterna och deras medlöpare. Förintelsen är därmed att beteckna som ett folkmord på romer. Vänsterpartiet vill ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att genomföra dokumentation och kartläggning av romers och resandes bosättningar i syfte att synliggöra dem som en viktig del av vårt svenska kulturarv, för mer information, se vår budgetmotion (2023/24:2385).

Nooshi Dadgostar (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Isabell Mixter (V)

Ida Gabrielsson (V)

Tony Haddou (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)